

УДК 94(47+57):394]-058.237"1945/1953"
DOI 10.31654/2520-6966-2018-9i-90-125-135

Ю. В. Кузьменко

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

О. М. Корпас

магістрантка історико-юридичного факультету
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Вплив компартійної ідеології на професійну повсякденність освітян СРСР у 1945–1953 рр.

Стаття присвячена дослідженню повсякденності працівників сфери освіти СРСР у повоєнний період (1945–1953 рр.) та впливу на професійну діяльність освітян компартійної ідеології. На основі наявних досліджень, аналізу повоєнної педагогічної літератури та періодики, писемних спогадів педагогів автори роблять спробу реконструювати професійне життя вчителів та викладачів, визначити роль та вплив компартійної ідеології у їх діяльності та особливості взаємовідносин в педагогічних колективах.

Ключові слова: радянська інтелігенція, повоєнні роки, повсякденне життя, Комуністична партія, мікроісторія.

Після закінчення Другої світової війни в радянському суспільстві панувала ейфорія перемоги, яка породжувала надію на краще життя. Кожен відчував себе переможцем і чекав від влади певного пом'якшення. Жахи війни ще довго нагадували про себе, але скрізь відчувалися піднесення духу та оптимістичний настрій. У зв'язку з успіхами Червоної армії на фронтах війни та контрастом з окупаційною політикою нацистів у суспільстві посилювалися прокомуністичні симпатії. Однак уже в перші повоєнні роки надія на краще майбутнє ставала все примарнішою, а демократизація суспільства взагалі здавалася нездійсненною мрією. Радянська влада відновлювала свій вплив і тиск на суспільство, в тому числі й на освітян як вихователів майбутніх поколінь. Трудова діяльність педагогів у школах та ВНЗ була суворо підконтрольна партійним органам, а сказані вголос альтернативні до політики партії думки розглядалися як прояв так званого космополітизму.

В радянській історіографії питання професійної повсякденності освітян у повоєнний період розглядалося переважно в контексті комуністичного виховання, освітньої ролі держави, шкільних реформ.

Подібних робіт щодо діяльності Комуністичної партії в галузі освіти різних областей СРСР в радянській історіографії є багато. Ці дослідження мали суб'єктивний характер і висвітлювали питання з точки зору, яка влаштувала партію. Тому праці радянського періоду варто розглядати з критичної точки зору. Серед таких робіт можна виділити праці українських радянських дослідників Н. Гурладі "КПСС в борьбе за коммунистическое воспитание молодежи западных областей УССР в годы первой послевоенной пятилетки", М. Бойко "Большевицкое Закарпатье в борьбе за коммунистическое строительство в области", роботи російських радянських дослідників М. Арціменя "Деятельность партийных организаций Восточной Сибири по развитию народного образования в годы четвертой пятилетки (1946–1950 гг.)", В. Козлова "Деятельность партийных организаций Урала по подготовке и воспитанию учительских кадров в 1946–1958 гг. (на материалах партийных организаций Пермской, Свердловской и Челябинской областей)".

Серед сучасної історіографії варто виділити загальні роботи з повсякдення радянських вчителів та викладачів епохи пізнього сталінізму, адже в їх контексті розглядається й безпосередньо професійне життя освітан. Найбільше праць з цього питання має російська історіографія. Серед них дослідники С. Ковригіна, А. Чашухін, Н. Белова, Г. Будник, Н. Голубєва, В. Каразін, О. Брагіна, Н. Пигалева. Сучасна російська історіографія показує повсякденне життя радянських освітан критично, орієнтуючись на фактичні джерела. З української історіографії варто виділити роботи дослідників О. Марчук, М. Кагальної, О. Прохоренко, О. Булгакової, котрі висвітлюють життя освітан на території УРСР.

Джерельною базою дослідження є література педагогічного професійного спрямування, видана безпосередньо Академією педагогічних наук РРФСР, професійна вчительська періодика – "Учительская газета" (випуски 1947–1953 рр.), а також нарративні та документальні матеріали музею історії школи середньої загальноосвітньої школи № 9 м. Фастова.

Мета статті – висвітлити повсякденне життя освітан періоду пізнього сталінізму в професійній сфері, використовуючи попередні дослідження, педагогічну періодику та письмові спогади педагогів. Відповідно до мети дослідження ставляться завдання: дослідити вплив компартійної ідеології на професійне життя шкільних вчителів і викладачів ВНЗ та особливості відносин в робочих колективах освітан.

Проблема нестачі професійних кадрів у перші повоснні роки гостро постала перед школами. У 1949 році на законодавчому рівні був оформлений перехід до обов'язкової загальної середньої освіти,

тому питання укомплектування педагогічним кадрами шкіл ставало особливо актуальним. Щоб якнайшвидше забезпечити школи педагогами, держава збільшувала кількість навчальних місць в педагогічних вищих навчальних закладах на 45 % та ввела заочне навчання для майбутніх педагогів. Також організували короткотривалі курси з підготовки вчителів, повертали до школи педагогів, що працювали не за спеціальністю, та демобілізованих з армії вчителів. У зв'язку з нестачею вчителів для роботи в школі було достатнім мати будь-яку педагогічну освіту [6, с. 75]. Проте форсована та масова підготовка вчителів відобразилась на якості їх підготовки – вчителям бракувало професійних знань та досвіду. Відтак ідеологічна освіченість мала переважати над профілюючою, не зобов'язуючи при цьому вчителів отримувати вищу освіту. Радянська школа отримувала вчителів, які були палко віддані ідеям комунізму та могли виховувати учнів у тому ж дусі.

Вплив компартійної ідеології на професійне життя вчительства відчувався як безпосередньо у навчальній, так і в позаурочній діяльності. Державні органи народної освіти СРСР так визначали завдання комуністичного виховання вчителем учня: "... це підготовка мужнього громадянина соціалістичної держави, що сильно любить свою Батьківщину, готового захищати її від ворогів, підготовка громадянина, котрий вміє боротися за спільну справу, дисциплінованого, стійкого, правдивого, чесного, працелюбного, відданого інтересам трудящих, активного та рішучого борця за комунізм" [9, с. 11]. Вчитель мав боротися з так званими буржуазними пережитками у свідомості не тільки школярів, а й дорослих. Для освітян масово проводились лекції на історико-партійні теми з метою підвищення їх ідейно-політичного рівня [3, с. 156].

На педагогові була велика відповідальність за виховання юних громадян СРСР. Вчитель мав бути не лише носієм знань, а й наставником у позаурочний час. Обов'язковою була наявність піонерських дружин та комсомольських організацій у школах. Даний вид роботи передбачав щоденну зайнятість школярів під керівництвом вчителя. Також в рамках позаурочної діяльності необхідно було організувати гуртки та спортивні секції, проводити політінформації та класні години, піонерські збори, готувати виступи школярів, брати участь у зборі металолому і макулатури, займатися тимурівським рухом тощо [7, с. 117]. За спогадами Ремізової Тамари Іванівни: "Проводили такі свята як "Дякуємо букварю", "Перший раз в перший клас", участь у воєнних парадах другокласників в честь Великої Вітчизняної війни, де діти представляли моряків, розвідників та ін. Я приймала участь в громадському житті: протягом багатьох років

секретар педради, голова місцевого комітету, керівник секції початкових класів" [11, с. 2]. За якістю ідеологічної роботи вчителів слідкували райкоми партії та комсомолу. Обов'язковими були відвідування учнів вдома та контроль всевобучу. Часто вчителі виступали ініціаторами створення матеріально-грошових фондів для виконання всевобучу і допомоги школярам. Для цього вони зверталися в різні органи влади від сільрад до райкомів партій. Також радянському вчителю необхідно було займатися з учнями, що відстають. При цьому ці індивідуальні заняття додатково не оплачувалися і не регламентувалися [7, с. 118].

Обов'язковим елементом повсякдення вчителів СРСР було громадське навантаження. Цю роботу призначали державні та партійні органи, міські та сільські адміністрації. Вчителі працювали агітаторами та членами комісії під час виборів [7, с. 118]. Агітаційна робота проводилася завдяки бесідам з виборцями на теми про "Положення про вибори", про положення Конституції СРСР та доповіді вищих партійних чиновників. Часто вчителі допомагали в роботі й іншим агітаторам, консультуючи їх. З "Вчительської газети" за березень 1950 р.: "Агітпункт виборчої дільниці по Фрунзівському сільському і Калінінському округах знаходиться в Панфілівському дитячому будинку. В агітколлективі – 36 педагогів... З лекціями та доповідями виступають викладач математики Неверович, вихователі Мухтаренко, Братьєнева і Кузьміна, вчителі початкових класів комсомолки Козлова і Грушева" [12, с. 1]. Вчителі також брали участь в ліквідації неграмотності серед дорослого населення. Під час надання характеристики вчителям враховували не лише рівень їх викладання, а й ставлення до суспільної роботи.

Сільські вчителі, крім громадської роботи, влітку та восени ще були зайняті роботою на колгоспних полях. Хоч вони й не були членами колгоспів і тому не були зобов'язані виходити в поле, але голови колгоспів завжди "знаходили роботу" для педагогів, а не піти було соромно" [7, с. 117]. З "Учительської газети" за травень 1948 року: "Тисячі й тисячі сільських вчителів стали в ряди відданих борців за втілення грандіозної повоєнної програми підйому сільського господарства, що була намічена рішенням Лютневого Пленуму ЦК ВКП(б) в 1947 р. ... Сільський вчитель має жити інтересами колгоспного села і кровними вузами бути пов'язаний з ним. Це його громадянський обов'язок" [14, с. 1].

В робочому колективі копіювалася модель системи радянського устрою. Директор школи виступав як мудрий наставник, учитель та "батько". На це вказують і спогади вчительки Кобилянської Надії Павлівни: "Перші кроки в педагогічній роботі були школі № 20, де

директором був талановитий та вимогливий Іван Каленикович Карась... Будучи сам творчою людиною, він вимагав від нас не бути "урокодателями", а працювати творчо. Особливу увагу приділяв роботі молодих учителів, стимулюючи нас на самостійну роботу над підвищенням свого наукового та методичного рівня, на вивчення досвіду передових учителів" [10, с. 3]. Таким чином, вчителі виступають як недосвідчені, їх треба "вирощувати та допомагати їм" [15, с. 17]. Оскільки більшість молодих вчителів мали середню спеціальну освіту, цієї підготовки часто катастрофічно не вистачало. У містах молодим вчителям допомагали в організації трудової діяльності старші, досвідченіші вчителі. За спогадами вчительки початкових класів Т. І. Ремізової: "... А який дружний вчительський колектив... Велику допомогу в підготовці показового заняття надала вчитель російської мови та літератури Шинкаренко Є. Д. Дуже їй дякую! Незамінна допомога відчувалася і від інших членів колективу..." [11, с. 2]. Але у сільських місцевостях отримати необхідний досвід у старших колег було практично неможливо, тому що частіше за все вчитель у сільській школі був один, рідше – два [7, с. 117]. У цілому відносини між колегами в педагогічних колективах шкіл були теплими, вчителі допомагали один одному та товаришували. Проте якщо виникав певний конфлікт у колективі, то все змінювалося. Зазвичай, характеризуючи когось зі своїх колег, не часто звертали увагу на професійні якості. Натомість частіше звертаються до сімейних стосунків цієї людини, її матеріально-побутових умов та способу життя. Конфлікти обговорювалися колективом школи за участю партійних представників.

Якщо роботу та заслуги радянського вчителя підносили, хвалили та ставили за приклад молодшому поколінню, то у викладачів ВНЗ було протилежне становище. У повоєнні роки гостро постало питання й укомплектування педагогічними кадрами вищої школи, була проблема відсутності достатньої кількості висококваліфікованих викладачів, більшість з них не мала наукових ступенів та вчених звань. Аналогічно до вчителів викладачів ВНЗ готували, надаючи перевагу кількісному складу майбутніх освітян, а не якісному.

Війна внесла корективи у свідомість освітян, особливо тих, хто зміг побачити життя поза межами Радянського Союзу та ознайомився з культурою західноєвропейських країн. Це дало поштовх до повернення викладачам власної думки, переоцінки подій та становища в країні. Жевріла надія на краще життя після війни [13, с. 194]. Викладачі, що повернулися з фронту, сподівалися на зміни та не боялися висловлюватися критично [6, с. 315]. Саме в них радянські

партійні діячі бачили найбільшу загрозу, тому що умови військового буття породжують в людей здатність самостійно мислити та приймати рішення. Це було абсолютно не вигідно радянській ідеологічній машині, тому влада почала "перевиховувати" науково-педагогічну інтелігенцію, застосовуючи морально-психологічний терор [13, с. 196].

У січні 1950 року було прийнято указ Президії Верховної Ради СРСР про застосування смертної кари для "зрадників Батьківщини та шпигунів", а у 1952 році відбувся XIX з'їзд ВКП(б), де обговорювалися ідеї про посилення класової боротьби та посилення в цих умовах політичної настороженості [6, с. 316]. За цих обставин влада почала особливо слідкувати за викладачами, оскільки саме педагоги вищої школи великою мірою впливали на мислення та світогляд підростаючого покоління. Протягом цього часу у більшості ВНЗ і технікумах проводилися партійні й комсомольські збори, а також засідання кафедр марксизму-ленінізму, політекономії та філософії щодо питання про посилення ідейно-партійної роботи. На зборах критикували викладачів, котрі, на їх думку, читали лекції на низькому ідейно-політичному рівні та проявляли аполітичність. Цих викладачів зазвичай звільняли. Офіційна причина – прохання "міцних та здорових колективів прибрати з навчальних закладів ворожих радянському устрою елементів" [5, с. 213].

Так звані "виховні процеси над професурою" постійно афішувалися у засобах масової інформації та засіданнях з метою залякування інших представників освітянської інтелігенції [13, с. 197]. У вищій школі почалась кампанія проти "згубного впливу Заходу", відбувалося так зване виявлення "великої кількості осіб, що не викликають політичної довіри". В ході цієї кампанії було звільнено багато вчених, серед них – освітяни з дореволюційним стажем та випускники європейських ВНЗ. Особливо уважно стежили за вищими навчальними закладами Москви та Ленінграда, котрі мали бути зразковими. Педагогічні інститути теж були під пильною увагою, оскільки майбутні вчителі повинні були виховуватися в дусі відданості партії. Замість досвідчених але "неблагонадійних" кадрів до проведення занять часто залучались педагоги, котрі не мали достатніх знань, досвіду та підготовки. До того ж головна мета викладача у повоєнні роки не стільки дати профілюючі знання студентам, скільки прищепити молоді думку про рушійну силу Комуністичної партії в суспільстві. В результаті частина викладацької інтелігенції обрала пристосування та підлабузництво, друга – категоричну неприязнь до комуністів, але були й такі, що щиро вірили у справедливість Компартії та її позитивний вплив на долі громадян [13, с. 204].

Одним із найважливіших завдань радянської системи було знищення відмінностей, індивідуальності людей. У науково-педагогічній сфері втілювали це в життя за допомогою колективізації науково-дослідної діяльності – колективної відповідальності за результати роботи. Це допомагало партії слідкувати за викладачами і одразу ж виявляти "неблагонадійних". Бути талановитим означало бути егоїстом, людиною, що ставить свої пріоритети вище партійних. В досліджуваний період науково-педагогічна інтелігенція цінувалася не за професіоналізм та освіченість, а за особисту відданість. Це призвело до інтелектуального ослаблення та морального виснаження викладачів ВНЗ. Їх обмежували в можливості критичного мислення, права вибору, судження, погляду. Практики міжнародного співробітництва та конференцій поза межами СРСР були суворо заборонені. Інтелігенція лишилася основи свого існування – можливості вільно мислити та обмінюватися думками. Для тих викладачів, що не були членами партії, не могло бути й мови про кар'єрне зростання. З тими, хто не згоден з партією, досить швидко розправлялися – знищували морально. Були випадки, коли цей страх серед педагогів призводив до фізичних і психологічних хвороб [13, с. 204]. Відомі й випадки скоєння суїциду викладачами, котрих звинувачували в космополітизмі [4, с. 318].

В колективах науково-педагогічної інтелігенції була дещо інша ситуація. "Зрівнялівка", моральний тиск на викладачів, неможливість вільно висловлювати свої думки створювали дуже негативну атмосферу в колективах. Система патерналізму була присутня і у викладацьких колективах. В межах своєї посади часто керівники хотіли наслідувати культ Сталіна. Також мало місце таке явище, як "сексотство" – підсиджування. Послужливі викладачі-маріонетки, які зазвичай не мали успіху в науці, слідували та видавали керівництву ВНЗ "неблагонадійних". Невід'ємною частиною життя викладачів були доноси. За те, що викладач "викриє" свого колегу, він підійметься на щабель вище в очах представників партії. Власне, серед викладачів продовжував діяти негласний принцип радянського суспільства 30-х рр. XX ст.: "Помри ти сьогодні, а я – завтра". Звісно, не всі викладачі йшли на угоду з совістю і писали доноси. Проте тих, хто це не зробив, чекало звільнення, вислання в інший район держави. Все це створювало гнітючу атмосферу недовіри, ворожості, відчаю. Під час університетських засідань, на яких шукали прояв космополітизму, було багато викладачів, котрі "розкаювались". Легше було визнати свою помилку, те, що потрапив під вплив буржуазних ідей, аніж доводити свою непричетність до ідей космополітизму.

При цьому, "розкаявшись", критикуючи свої роботи, багато викладачів також критикували і роботи своїх колег [13, с. 200].

Таким чином, шкільні освітяни опинялися у двоякій ситуації у післявоєнний період: з одного боку, вони мали високий авторитет серед населення як провідники комуністичних ідей в маси, але з іншого – їх змушували викладати предмети з ідеологічно заангажованої точки зору і водночас проявляти креативність та творчий підхід до уроків. Позаурочна діяльність та суспільні навантаження відбирали майже весь вільний час вчителів, для яких виховання молодого покоління в комуністичному дусі мало стати головною справою життя. Протилежна ситуація була у викладачів ВНЗ. Радянська влада боялася науково-педагогічної інтелігенції, тому спеціально ослаблювала її авторитет і шукала серед найосвіченіших викладачів "неблагонадійних", вдавалася до морального терору, аби викоринити серед них думки, альтернативні до політики партії. Заборона нормальної науково-викладацької діяльності, "зрівнялівка", доноси, відсутність можливості вільного обміну думками – все це призвело до погіршення відносин у робочих колективах, створення атмосфери недовіри та ворожості.

Література

1. Арцименя М. С. Деятельность партийных организаций Восточной Сибири по развитию народного образования в годы четвертой пятилетки (1946–1950 гг.): автореф. дисс. на соиск. науч. степ. канд. ист. наук. Иркутск, 1984. URL: <http://cheloveknauka.com/deyatelnost-partiynyh-organizatsiy-vostochnoy-sibiri-po-razvitiyu-narodnogo-obrazovaniya-v-gody-chetvertoy-pyatiletki-194>.
2. Белова Н. Повседневная жизнь учителей. Москва: ИЭА РАН, 2015. URL: http://static.iea.ras.ru/books/Belova_Everyday_Life_of_teachers.pdf.
3. Бойко М. Ф. Большевицкое Закарпатье в борьбе за коммунистическое строительство в области: дисс. канд. ист. наук. Харьков, 1952.
4. Будник Г. А. Научно-педагогическая интеллигенция как посредница воспроизводства коллективной памяти (на материале конца 1940-х – начала 1950-х годов). Кризисы переломных эпох в исторической памяти. Иркутск, 2012. С. 314–324. URL: <http://roii.ru/crises/roii-crises-12.pdf>.
5. Гурлади Н. С. КПСС в борьбе за коммунистическое воспитание молодежи западных областей УССР в годы первой послевоенной пятилетки: дисс. канд. ист. наук. Киев, 1955.
6. Кагальная М. В. Обеспечение педагогическими кадрами общеобразовательных школ УССР в первой половине 1950-х – первой половине 1960-х гг. *Вестник МГОУ. Серия "История и политические науки"*. 2012. № 5. С. 74–79. URL: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/5092>.
7. Ковригина С. В. Повседневная жизнь сельских учителей Приангарья в послевоенные годы *Проблемы социально-экономического развития Сибири*.

2016. № 3. С. 115–119. URL: http://brstu.ru/static/unit/journal_2/docs/number-25/115-119.pdf.

8. Козлов В. А. Деятельность партийных организаций Урала по подготовке и воспитанию учительских кадров в 1946–1958 гг. (на материалах партийных организаций Пермской, Свердловской и Челябинской областей): автореф. дисс. на соиск. науч. степ. канд. ист. наук. Свердловск, 1984. URL: <http://cheloveknauka.com/deyatelnost-partiynyh-organizatsiy-urala-po-podgotovke-i-vospitaniyu-uchitelskih-kadrov-v-1946-1958-gg-na-materialah-part>.

9. Медынский Е. Н. Народное образование в СССР. Москва: Академия педагогических наук РСФСР, 1952. URL: <https://sheba.spb.ru/shkola/narodnoe-obrazovanie-1952.htm>.

10. Музей історії фастівської середньої загальноосвітньої школи № 9 (МіФСЗШ № 9). Ф. 4. Спр. 0444.

11. МіФСЗШ № 9. Ф. 4. Спр. 0416.

12. На агитпункте в Панфиловке. *Учительская газета*. 1950. № 18. 1 с. URL: <http://oldgazette.ru/uchitel/04031950/index1.html>.

13. Прохоренко О. Науково-педагогічна інтелігенція як соціально-професійний прошарок в 1945–1955 рр. *Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.)*: колективна монографія / відп. ред. В. М. Даниленко; НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. Кн. 2. С. 177–208. URL: http://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Povoienna_Ukraina_narysy_sotsialnoi_istorii_druha_polovyna_1940-kh_seredyina_1950-kh_rr_ch_12.pdf.

14. Сельский учитель. *Учительская газета*. 1948. № 21. 1 с. URL: <http://oldgazette.ru/uchitel/04031950/index1.html>.

15. Чашухин А. С. "На месткоме проведем очную ставку!" Школьные конфликты поздней сталинской эпохи. *Антропология советской школы: сборник научных трудов*. Пермь, 2010. URL: <http://www.rsu.ru/binary/74310380.1294010143.98506.pdf>

References

1. Artsymenia M. S. Deiatelnost partyinykh orhanyzatsyi Vostochnoi Sybyru po razvytiyu narodnogo obrazovaniya v hody chetvertoi piatiletky (1946–1950 hh.): avtoref. dyss. na soysk. науч. степ. канд. yst. наук. Yrkutsk, 1984. URL: <http://cheloveknauka.com/deyatelnost-partiynyh-organizatsiy-vostochnoy-sibiri-po-razvitiyu-narodnogo-obrazovaniya-v-gody-chetvertoy-pyatiletki-194>.

2. Belova N. Povsednevnaia zhyzn uchitelei. Moskva: YЭA RAN, 2015. URL: http://static.iea.ras.ru/books/Belova_Everyday_Life_of_teachers.pdf.

3. Boiko M.F. Bolshevyskoe Zakarpate v borbe za kommunisty-cheskoe stroytelstvo v oblasti: dyss. kand. yst. nauk. Kharkov, 1952.

4. Budnyk H. A. Nauchno-pedahohycheskaia yntelyhentsyia kak posrednytsa vosproyzvodstva kollektivnoi pamiaty (na materyale kontsa 1940-kh – nachala 1950-kh hodov). Kryzysy perelomnykh epokh v ystorycheskoi pamiaty. Yrkutsk, 2012. S. 314–324. URL: <http://roii.ru/crises/roii-crises-12.pdf>.

5. Hurlady N. S. KPSS v borbe za kommunistycheskoe vospytanye molodezhy zapadnykh oblastei USSR v hody pervoi poslevoennoi piatiletky: dyss. kand. yst. nauk. Kyev, 1955.

6. Kahalnaia M. V. Obespechenye pedahohycheskymy kadramy obshcheobrazovatelnykh shkol USSR v pervoi polovynе 1950-kh – pervoi polovynе 1960-kh hh. Vestnyk MHOU. Seryia "Ystoriya y polytycheskiye nauky". 2012. № 5. S. 74–79. URL: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/5092>.

7. Kovryhyna S. V. Povsednevnaia zhyzn selskykh uchytelі Pryanharia v poslevoennyye hody Problemy sotsyalno-ekonomycheskoho razvytiya Sybryu. 2016. № 3. S. 115–119. URL: http://brstu.ru/static/unit/journal_2/docs/number-25/115-119.pdf.

8. Kozlov V.A. Deiatelnost partyinykh orhanyzatsyi Urала po podgotovke y vospytaniyu uchytelskykh kadrov v 1946–1958 hh. (na materyalakh partyinykh orhanyzatsyi Permskoi, Sverdlovskoi y Cheliabynskoi oblasti): avtoref. dyss. na soysk. nauch. step. kand. yst. nauk. Sverdlovsk, 1984. URL: <http://cheloveknauka.com/deyatelnost-partyinykh-organizatsiy-urala-po-podgotovke-i-vospitaniyu-uchitelskiy-kadrov-v-1946-1958-gg-na-materialah-part>.

9. Медынский Е. N. Narodnoe obrazovanye v SSSR. Moskva: Akademyia pedahohycheskyykh nauk RSFSR, 1952. URL: <https://sheba.spb.ru/shkola/narodnoe-obrazovanie-1952.htm>.

10. Muzei istorii fastivskoi serednoi zahalonoosvitnoi shkoly № 9 (MIFSZSh № 9). F. 4. Spr. 0444

11. MIFSZSh № 9. F. 4, Spr. 0416.

12. Na ahytpunkte v Panfylovke. Uchytelskaia hazeta. 1950. № 18. 1 s. URL: <http://oldgazette.ru/uchitel/04031950/index1.html>.

13. Prokhorenko O. Naukovo-pedahohichna intelihentsiia yak sotsialno-profesiinyi prosharok v 1945–1955 rr. Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druha polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.): kolektyvna monohrafiia / vidp. red. V. M. Danylenko; NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2010. Kn. 2. S. 177–208. URL: http://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Povoienna_Ukraina_narysy_sotsialnoi_istorii_druha_polovyna_1940-kh_seredyna_1950-kh_rr_ch_12.pdf.

14. Selskyi uchytel Uchytelskaia hazeta. – 1948. № 21. 1 s. URL: <http://oldgazette.ru/uchitel/04031950/index1.html>.

15. Chashchukhyn A. S. "Na mestkome provedem ochnuuu stavku!" Shkolnye konflikty pozdnei stalynskoi epokhy. Antropohohyia sovetskoi shkoly: sbornyk nauchnykh trudov. Perm, 2010. URL: http://www.rsuh.ru/binary/743103_80.1294010143.98506.pdf

Ю. В. Кузьменко

кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории и международных отношений Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя

О. М. Корпас

магистрантка историко-юридического факультета Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя

Влияние компартийной идеологии на профессиональную повседневность педагогов СССР в 1945–1953 гг.

Статья посвящена исследованию повседневности работников сферы образования СССР в послевоенный период (1945–1953 гг.) и влияния на профессиональную

деятельность педагогов компартийной идеологии. На основе имеющихся исследований, анализа послевоенной педагогической литературы и периодики, письменных воспоминаний педагогов авторы делают попытку реконструировать профессиональную жизнь учителей и преподавателей, определить роль и влияние компартийной идеологии в их деятельности и особенности взаимоотношений в педагогических коллективах.

Ключевые слова: советская интеллигенция, послевоенные годы, повседневная жизнь, Коммунистическая партия, микроистория.

Y. V. Kuzmenko

PhD in History, Associate Professor of the Department of World History and International Relations Nizhyn Gogol State University

O. M. Korpas

student of History and low faculty Nizhyn Gogol State University

The influence of the Communist Party ideology on the professional everyday life of the soviet educators in the postwar period (1945–1953)

The article is devoted to the investigation of the everyday life of the workers of the sphere of education of the USSR in the postwar period (1945–1953) and the influence of the Communist Party ideology on the professional activity of the educators. On the basis of available research, analysis of post-war pedagogical literature and periodicals, written memories of teachers, the authors make an attempt to reconstruct the professional life of teachers and teachers, determine the role and influence of the Communist Party ideology in their activities and the peculiarities of relationships in pedagogical groups.

Key words: Soviet intelligentsia, post-war years, everyday life, Communist party, microhistory.